

УДК 340.1

ЗАКОНОДАВЧІ ІНІЦІАТИВИ ДЕПУТАТІВ ГАЛИЦЬКОГО СЕЙМУ В ГОСПОДАРСЬКІЙ СФЕРІ В 1860–1870-Х РОКАХ

Ілин Л.М., к. і. н.,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
Івано-Франківський університет права імені Короля Данила Галицького

У статті розкрито основні аспекти законодавчої діяльності депутатів Галицького сейму в господарській сфері. Акцентовано увагу на дебатах довкола прийняття Дорожнього статуту, правовому забезпеченні системи крайової медицини, дотриманні права пропінації. Подано авторську оцінку нормам тогочасного права, що визначали порядок будівництва та статус об'єктів інфраструктури – доріг, мостів, а також закладів охорони здоров'я. Вирішення проблеми пропінації розглянуто в ракурсі аналізу діяльності сейму під час третьої каденції.

Ключові слова: парламентаризм, нормотворча діяльність, Галицький сейм, Галичина, місцеве самоврядування, проект закону.

В статье раскрываются основные аспекты законодательной деятельности депутатов Галицкого сейма в хозяйственной сфере. Акцентируется внимание на дебатах вокруг принятия Дорожного устава, правовом обеспечении системы краевой медицины, соблюдении права пропинации. Дается авторская оценка нормам тогдашнего права, определяющего порядок строительства и статус объектов инфраструктуры – дорог, мостов, а также учреждений здравоохранения. Решение проблемы пропинации рассматривается в ракурсе анализа деятельности сейма во время третьей каденции.

Ключевые слова: парламентаризм, нормотворческая деятельность, Галицкий сейм, Галичина, местное самоуправление, проект закона.

Ilyn L.M. LEGISLATIVE INITIATIVES DEPUTIES GALICIAN SEJM DIET IN THE ECONOMIC SPHERE IN 1860-1870 YEARS

The article describes the main aspects of the legislative activity of deputies of the Galician Sejm in the economic sphere. The attention is focused on the debate around the adoption of the Road Rules, legal software system, and boundary medicine, and “propinatsii” law. We give the author’s assessment of the standards of the then rules governing construction and status of infrastructure – roads, bridges, and public health institutions. Solution “propinatsii” problem is considered from the perspective of the analysis of activity of the Sejm during the third cadence.

Key words: parliamentary, normative activities, Galician Sejm, Galicia, local government, draft law.

Постановка проблеми. Галицький сейм, що розпочав свою діяльність 1861 р., займає вагоме місце в національній правовій традиції, зокрема, в історії українського парламентаризму. Незважаючи на обмежений характер правової ініціативи депутатів сейму, сфера їхньої діяльності передбачала вирішення низки питань, що стосувалися внутрішнього розвитку краю.

Актуальність дослідження зумовлюється кількома причинами. По-перше, проблема практичної діяльності Галицького сейму є малодослідженою. Особливо це стосується законодавчих ініціатив послів. По-друге, Галичина для Австро-Угорщини, за словами львівських науковців, стала «полігоном» для випробовування нових нормативно-правових актів [1, с. 89–90; 3]. По-третє, прийняті в стінах сейму нормативно-правові акти є зразком притаманної для романо-германської правової сім'ї традиції правотворення. По-четверте, сеймова діяльність стала для українських послів суттєвим досвідом на шляху до формування концепції національної державності, яка була реалізована після розпаду Австро-Угорщини.

Аналіз останніх досліджень. Одним із перших дослідників діяльності Галицького сейму був К. Левицький, який розглядав його як складник правової системи Австро-Угор-

щини і як місце польсько-українського політичного протистояння. У радянський період діяльність сейму стала об'єктом наукових пошуків В.С. Кульчицького, який досліджував правові передумови створення та функціонування цього представницького органу влади. Серед сучасних науковців проблема крайового сейму викликає зацікавлення як серед істориків, так і правників. Цінні відомості про практичну діяльність Галицького сейму можна отримати з праць таких українських дослідників, як О. Аркуша, І. Бойко, О. Мікула, М. Мудрий, Б. Тищик, І. Чорновол, а також польських – С. Гроздницький, Є. Здрада, Я. Мокляк та ін.

Мета дослідження полягає у розкритті практики законотворення у стінах Галицького сейму, зокрема, у регулюванні питань, що стосувалися господарської сфери.

Виклад основного матеріалу. Повноваження сейму зводилися до трьох основних функцій – законодавчої, управлінської, контрольної [6, с. 5]. У 1867 р. після перетворення монархії на дуалістичну сейм отримав додаткові функції: організацію судочинства й адміністрації; контроль за веденням ґрунтових книг; регулювання привілею пропінації [10, с. 23]. Повноваження Галицького крайового сейму у сфері місцевого самоврядування були досить широкими й стосувалися

вирішення господарсько-адміністративних питань, розвитку регіональної освіти та культури, а також формування бюджету. Постанови сейму, які стосувалися зміни адміністративно-правових відносин та фінансової політики краю, мали дорадчий характер. Усі прийняті в стінах сейму закони вступали в дію виключно після отримання імперської санкції, що було закономірним з огляду на монархічний державний устрій Австро-Угорщини.

Важливою сферою діяльності Галицького сейму було регулювання дорожньої інфраструктури, будівництво та утримання доріг і мостів. Із позиції аналізу особливостей законотворення в стінах сейму у сфері господарської діяльності цінною буде робота довкола реформування Дорожнього статуту, що відбувалася протягом третьої каденції 1870–1876 рр. Визначальною у сфері дорожнього законодавства була шоста сесія 1875 р., під час якої на розгляд сейму було винесено проект нового дорожнього статуту, розробленого Крайовим відділом і дорожнім комітетом. Попередній дорожній статут був прийнятий 1866 р.

Під час засідання 13 травня 1875 р. на розгляд депутатів було представлено два варіанти законопроектів нового Дорожнього статуту – так звані «закон меншості» і «закон більшості». Назва проектів виходила від кількості послів, що підтримували їх. Так, «закон меншості», зокрема, ініціювали поляк Е. Волянський, українець Ф. Лісевич та ін. [13, с. 218]. Цей проект передбачав, що затримки по спорудженню і утриманню доріг повинні покриватися грошовими надходженнями, джерелом яких стануть додатки до основних податків, а керівництво й нагляд за дорогою повинні здійснювати повітова рада [7, арк. 16].

«Закон більшості», референтом якого виступав А. Яворський, ґрунтувався на основі проекту Крайового відділу (виконавчий орган сейму), джерелом фінансування визначав кошти громад, через територію яких проходила та чи інша дорога [2, с. 4]. Однак, на думку багатьох парламентарів, обидва цих проекти були несправедливими, особливо для сільських громад. Представлення двох внесків спровокувало до напружених суперечностей і дебатів. Під час обговорення закону авторитетний польський політик М. Зиблікевич заявив, що проект меншості є кращим, однак він погано складений, і потрібно внести поправку у вигляді того, що оплата за дорогу повинна здійснюватися в натуральній, а не грошовій формі, оскільки буде простішою для селянства [2, с. 4]. Його підтримав український посол В. Ковальський.

Генеральна дискусія по дорожньому закону відбулася під час 19 засідання 15 травня 1875 р. Під час поіменного голосування більшість голосів отримав «закон більшості», разом з поправкою, відповідно до якої кошти з державного фонду повинні виділятися не лише на будівництво (спорудження однієї милі дороги становить близько 2400 зл. – Л. І.) й утримання доріг, а й на потреби громади, яка слідує за цією дорогою [14, с. 543]. Таким чином, основним положенням нового дорожнього статуту був пункт, що додаткові податки на утримання повітової дороги не

можуть перевищувати 10 центів, а для гмінних – 5 центів з одного золотого ринського [12, с. 32–47]. Прийняття нового дорожнього статуту мало важливе значення, оскільки регулювало порядок спорудження, утримання та контролю за крайовими дорогами.

Цікавими були законотворчі ініціативи послів стосовно розвитку річкового транспорту на основній річковій артерії Галичини р. Дністер, яка згідно з доповіддю посла Ф. Білоуса могла з'єднати 20 найбільших міст краю [15, с. 475–477]. Український посол пропонував розробити спеціальний проект по слідуванню за річковою інфраструктурою і впорядкуванню берегів після весняних повеней [15, с. 476]. Однак подальшого розвитку ці ініціативи не отримали і тільки на початку ХХ ст. знову стали об'єктом активних дебатів.

До повноважень депутатів сейму належало також питання правового регулювання відкриття й утримання місцевих доріг. Наприклад, 1872 р. на порядок денний роботи сейму було винесено питання про будівництво дороги зі Снятина до Залуччя. Автори постанови (І. Озаркевич, Г. Шашкевич, Т. Павликов, М. Коциловський та ін.) вказували, що перешкодою до подальших робіт є відсутність моста на р. Прут, до якої вже прокладено дорогу, а його спорудження вимагає значного фінансування [16, с. 64].

Уся складність вирішення цього питання полягала в тому, що відповідно до Дорожнього статуту дороги в Галичині поділялися на кілька категорій: місцеві, крайові та державні. Поділ визначався сферою підпорядкування та джерелами фінансування. Перші дві фінансувалися з місцевого бюджету, але дороги місцевого значення першочергово фінансувалися гмінами, а вже потім з крайового бюджету. Саме тому згадану вище дорогу не можливо було спорудити, оскільки в крайовому бюджеті не було передбачено відповідних коштів.

Варто також відзначити роботу Сейму довкола системи охорони здоров'я. Загалом повноваження депутатів у цій сфері були обмеженими й зводилися до питань утримання лікарень, оплати праці працівникам медичних закладів. Відповідно до статистичних даних на 1875 р., Галичина займала останнє місце в імперії Габсбургів за кількістю лікарів на душу населення. Так, у Східній Галичині один лікар припадав на 16 тис. жителів, а якщо з цього переліку виключити лікарів, що працюють у Львові, то статистика становитиме 1:25000 [5, с. 1]. Попри актуальність вирішення цієї проблеми, депутати не запропонували і не хвалили жодного рішення, яке б змогло виправити цю ситуацію. Виняток може становити прийняття Сеймом під час другої сесії 1871 р. постанови українця Т. Павликова про впровадження при крайових лікарнях посади капелана латинського та грецького обрядів [17, с. 2–12]. Поляки більшістю голосів підтримали внесок, однак обговорення суми оплати праці капеланів привели до гострих суперечностей, які спричинили до практичної реалізації цього проекту аж через кілька років.

Вагомою сферою діяльності Галицького Крайового сейму протягом 60–70-х рр.

XIX ст. було обговорення і впорядкування права пропінатції. Право пропінатції визначало можливість виробництва та розповсюдження алкоголю. Монополією в цій сфері володіли великі польські землевласники та євреї. Згідно зі статистичними даними 1874 р. в Галичині працювали 893 гуральні, з яких 793 – великі, 97 – середні та 3 малі [11, с. 73.]. Право пропінатції можна було купити, однак ціна, яку визначала крайова адміністрація, була надзвичайно високою.

Суть нового пропінатційного закону полягала в тому, що протягом наступних 25 років воно буде ліквідоване і у власності дідача зможе залишитися тільки один шинок. Українські послі брали безпосередню участь в обговоренні цього проекту. Особливою активністю відзначався М. Антоневич. Під час 27 засідання 24 травня 1875 р. він заявив, що до цього часу жоден юрист не довів, що пропінатцію можна назвати правом, це швидше привілей чи різновид звичаєвого права, і в будь-якому випадку це є формою приватної власності, ліквідація якої не забезпечить населення від поширення пияцтва. Український посол також запропонував внести поправки у законопроект, що передбачали заміну формулювання про 25-річний період назвою конкретної дати ліквідації – 1905 р., це рішення він мотивував тим, що Крайовий відділ може в будь-який момент змінити визначений термін. М. Антоневич не погоджувався також з параграфом пропінатційного закону, у якому йшлося про те, що протягом цього часу власник буде платити податок тільки за одну корчму, навіть якщо у його власності є декілька, що повинно компенсувати майбутню втрату [8, с. 2].

Дискусії довкола обговорення пропінатційного закону привели до того, що під час 30 засідання 28 травня 1875 р. частина послів вчинила обструкцію і покинула залу засідання на знак протесту проти дій більшості. На наступному 31 засіданні посол М. Заклинський зачитав постанову 37 послів, які не були присутніми під час розгляду пропінатційного закону, оскільки вважають його недосконалим, він не лише не ліквідує права пропінатції, а й робить його постійним [4, с. 1].

Незважаючи на протести послів, пропінатційний закон був прийнятий, до того ж він отримав санкцію імператора і з 1876 р. почав реалізовуватися на практиці. Незважаючи на половинчастий характер і недосконалість закону, який, ліквідовуючи право пропінатції, не ліквідував монопольне право польських землевласників на відкриття гуралень та шинків. Недоліком закону були часові рамки його виконання – 25 років. З іншого боку, процес обговорення і прийняття цього закону продемонстрував політичне домінування польської більшості Крайового сейму щодо українського представництва. Винесення на обговорення Сейму подібних законів соціально-економічного спрямування активізувало діяльність найвищого крайового органу краю загалом і українського представництва зокрема.

До господарської сфери, яка отримувала активне правове регулювання на підставі законодавчих ініціатив депутатів Галицького сейму, належали також питання впорядку-

вання й розвитку нафтового промислу в Галичині, реформування системи мір і ваг, субвенція різним прошаркам населення. Так, під час 12 засідання 7 квітня 1875 р. в сеймі було ухвалено рішення про створення спеціальної комісії, яка б зайнялася заміною старої системи мір і ваг на метричну [18, с. 207]. Варто зауважити, що відповідний імперський законопроект був виданий 23 липня 1871 р. і передбачав впровадження з 1 січня 1876 р. метричної системи мір і ваг [9, с. 30–31]. Під час восьмого засідання другої сесії 25 вересня 1871 р. на порядок денний було винесено звернення до Ради гірничої з метою отримання дозволу на розвідку корисних копалин [19, с. 5]. Депутатами було ухвалено рішення доручити Крайовому відділові розробити програму із розробки корисних копалин. Вирішення цього питання затягнулося, звіт Крайового відділу в цій справі був зачитаний під час п'ятого засідання шостої сесії. Однак більшість сеймових послів, зважаючи на відсутність повноважень у вирішенні цих питань, направила звіт до спеціальної сеймової комісії. Згодом на 16-му засіданні було поновлено внесок від 16 січня 1874 р., у якому подавалося звернення до урядового комісара з метою розробки законопроекту, який би регулював правові, технічні й поліційні відносини під час видобування нафти. Рішення було прийнято одностайно [20, с. 357]. Однак уряд всіляко перешкоджав ініціативі Галицького сейму щодо формування нормативно-правових відносин у сфері розробки корисних копалин. Причина цього – стратегічне значення нафти як сировини, що забезпечувала промислові райони Австрійської монархії.

Висновки. Таким чином, законодавчі ініціативи депутатів Галицького сейму чітко регламентувалися порядком роботи вищого представницького органу краю, а їхніми рисами можна назвати такі:

- функціонування Галицького сейму протягом 1861–1914 рр. стало ключовим аспектом політизації національного руху та центром українсько-польських політичних взаємин;
- незважаючи на обмежені повноваження сейму, нормотворча діяльність його депутатів була активною та продуктивною, свідченням чого є численні законодавчі ініціативи та постанови, що стосувалися вирішення низки господарських, фінансових, культурних і освітніх проблем краю;
- законодавчі ініціативи у господарській сфері становили основу роботи парламентарів, оскільки передбачали розв'язання питань інфраструктури (будівництво доріг, мостів), внесення пропозицій до Дорожнього статуту, надання асигнувань на будівництво й утримання закладів освіти, відкриття промислів і надання допомоги малозабезпеченим верствам населення;
- свідченням законотворчості послів сейму є об'ємні стенографічні звіти та алегати, що містили відомості про роботу сейму, також там публікувалися прийняті нормативно-правові акти. Усі закони, що приймалися сеймом і отримували підпис імператора, публікувалися та направлялися в провінції для практичного застосування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бойко І. Правове регулювання цивільних відносин на українських землях у складі Австрії та Австро-Угорщини (1772–1918 рр.) / І. Бойко // Вісник Львівського університету. Серія «Юридична». – 2013. – Вип. 57. – С. 88–96.
2. Изъ Львовского сейма // Слово. – 1875. – 17(29) мая. – Ч. 53–54. – С. 4.
3. Кульчицький В.С. Історія держави і права України / В.С. Кульчицький, М.І. Настюк, Б.Й. Тищик. – Львів : Світ, 1996. – 296 с.
4. Львовскій сейм // Слово. – 1875. – 20 мая (1 июня). – Ч. 55. – С. 1.
5. Львовскій сеймъ // Слово. – 1875. – 10 (22) апрѣля. – Ч. 40. – С. 1.
6. Мікула О.І. Правові основи організації і діяльності Галицького крайового сейму (1861–1918рр.) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень» / О.І. Мікула. – Львів, 2005. – 24 с.
7. Наукова бібліотека імені Василя Стефаника, м. Львів. – Ф. 63. Кжечуновичі. – Папка 2. – Підготовчі та вихідні матеріали до діяльності в галузі економіки та фінансової політики. – Кжч. 7. – 452 арк.
8. Наши дѣла. Руская Рада // Слово. – 1870. – 22 апрѣля (4 мая). – Ч. 31. – С. 1–2.
9. Рочникъ законовъ для королевствъ и краевъ въ державной думѣ заступленныхъ. Рочникѣ 1875. – Відень. – 1875.
10. Чорновол І. Українська фракція Галицького крайового сейму 1861–1901 рр. / І. Чорновол. – Львів, 2000. – 270 с.
11. Що нас коштує пропінація? // Правда. – 1876. – 30 Січня. – Ч. 2. – С. 73.
12. Projekt reformy Ustawy drogowej dla Galicyi. – Kraków, 1875. – 31 S.
13. Sprawozdanie stenograficzne z rozpraw galicyjskiego Sejmu krajowego 17. posiedzenia 5. sesyi 3. peryody Sejmu galicyjskiego z dnia 13 Maja 1875.
14. Sprawozdanie stenograficzne z rozpraw galicyjskiego Sejmu krajowego 19. posiedzenia 5. sesyi 3. peryody Sejmu galicyjskiego z dnia 15 Maja 1875.
15. Sprawozdanie stenograficzne z rozpraw galicyjskiego Sejmu krajowego 19. posiedzenia 6. sesyi 3. peryody Sejmu galicyjskiego w roku 1876.
16. Sprawozdanie stenograficzne z rozpraw galicyjskiego Sejmu krajowego 4. posiedzenia 3. sesyi 3. peryody Sejmu galicyjskiego z dnia 6 Listopada 1872.
17. Sprawozdanie stenograficzne z rozpraw galicyjskiego Sejmu krajowego 15. posiedzenia 2. sesyi 3. peryody Sejmu galicyjskiego z dnia 5 Października 1871.
18. Sprawozdanie stenograficzne z rozpraw galicyjskiego Sejmu krajowego 12. posiedzenia 5. sesyi 3. peryody Sejmu galicyjskiego y dnia 7 Kwietnia 1875.
19. Sprawozdanie stenograficzne z rozpraw galicyjskiego Sejmu krajowego 8. posiedzenia 2. sesyi 3. peryody Sejmu galicyjskiego y dnia 25 Września 1871.
20. Sprawozdanie stenograficzne z rozpraw galicyjskiego Sejmu krajowego 16. posiedzenia 6. sesyi 3. peryody Sejmu galicyjskiego z dnia 4 Kwietnia 1876.

УДК 340.1

**ЗАКОНОДАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ
У СФЕРІ ПРИВАТНОПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ**

Луцький М.І., д. ю. н., доцент,
перший проректор

Івано-Франківський університет права імені Короля Данила Галицького

У статті аналізуються особливості законотворчої діяльності уряду Західноукраїнської Народної Республіки у сфері цивільно-правового регулювання. Основний акцент зроблено на зміст норм цивільного, господарського та сімейного права. Окрема увага звертається на рецепцію норм австрійського права в правову дійсність часів української національно-демократичної революції, що дає підстави говорити про належність правової системи ЗУНР до романо-германської правової сім'ї.

Ключові слова: *ЗУНР, цивільне право, сімейне право, законотворча діяльність, приватноправові відносини.*

В статье анализируются особенности законотворческой деятельности правительства Западноукраинской Народной Республики в сфере гражданско-правового регулирования. Основной акцент осуществляется на содержание норм гражданского, хозяйственного и семейного права. Особое внимание обращается на рецепцию норм австрийского права в правовую действительность времен украинской национально-демократической революции, позволяя утверждать о принадлежности правовой системы ЗУНР к романо-германской правовой семье.

Ключевые слова: *ЗУНР, гражданское право, семейное право, законотворческая деятельность, частноправовое регулирование.*

**Lutskyi M.I. LEGISLATIVE ACTIVITY OF WESTERN UKRAINIAN PEOPLE'S REPUBLIC IN THE
SPHERE OF PRIVATE LAW REGULATION**

In the article features of legislative activity of the government of the Western Ukrainian People's Republic in the sphere of civil-law regulation are analyzed. The main focus is on the content of the norms of civil, economic and family law. Particular attention is drawn to the reception of the norms of Austrian law in the legal reality of the times of the Ukrainian national democratic revolution, which allows one to assert that the WUPR legal system belongs to the Romano-German legal family.

Key words: *WUPR, civil law, family law, legislative activity, private law regulation.*

Приватноправові відносини відіграють важливу роль в процесі організації суспільної сфери держави. Суб'єктивні та об'єктивні

чинники, що впливали на процеси державного будівництва ЗУНР, відбивалися і на правотворчій діяльності. Сукупність зовнішніх